

Zondag 26 februari 2023
eerste van de veertig dagen

Lezing uit de Torah: Genesis 2,15 – 3,9

*Lied: 'O Heer, verberg u niet voor mij': **lied 944, 1+2***

Evangelielezing: Matteüs 4,1-11

*Acclamatie: 'Stel je vertrouwen op God alleen': **lied 62c - tweemaal***

Overweging

Die rode appel. Die appel die daar zo verleidelijk ligt.
Waarom eten wij daarvan?
Heeft datgene wat niet mag zoveel aantrekkingskracht
alleen maar omdat het niet mag?
En als we ons laten verleiden, komt dan daarmee al het
kwaad in de wereld?
Als tekst bij de vormgeving van deze zondag, boom met
de appel, schrijft de liturgische vormgroep:
Vanaf het begin verstoort de mens
schoonheid, eet van het kwaad
en beeft de aarde van
onrecht, leugen, dood en verdriet
maar liefde en hoop
geven nooit op.

Het is wel duidelijk waarom de verhalen van vanmorgen
bij elkaar zijn gekozen.
Allereerst is daar natuurlijk het verhaal van de verzoeking
in de woestijn. Het hoort bij de eerste zondag van de
Veertigdagentijd. Eerste zondag van stille bezinning – en
meteen worden we geconfronteerd met de tegenspeler
van God. Zoals dat kan gaan wanneer je de stilte opzoekt:
je demonen krijgen vrij spel. Bestoken je met
vertwijfeling, angst, onzekerheid. Maar er is hoop: het
lukt Jezus hem te weerstaan. Het lukt hem! Zou het ons
misschien ook kunnen lukken...?
Daar sluit het verhaal uit Genesis bij aan. Ook daar gaat
het over een tegenspeler van God. Maar daar gaat het
niet goed. De tegenspeler wint. Het verhaal laat zien hoe
we overgehaald worden tot het kwade; tot het ontrouw
worden aan God.

Och, wat is het toch tragisch met ons mensen. We willen
het goede. We bedoelen het altijd zo goed en leven zo
goed mogelijk. En toch gaan er dingen fout. Toch leven we
met angst. Met onzekerheid. Toch lukt het ons maar niet

om het paradijs terug te vinden, hoe hard we er ook ons
best voor doen. Wat gaat er toch mis? Wat is toch die
appel, die we steeds weer eten?

Het is de vraag naar de oorsprong van de mens. Hoe zijn
wij geworden zoals we geworden zijn?
We kennen twee benaderingen van die vraag: de Bijbelse
oerverhalen. En het verhaal van de wetenschap. Gelukkig
ligt de tijd achter ons waarin we meenden voor één van
beide te moeten kiezen. Beide verhalen mogen tot hun
recht komen.
Ik begin met het wetenschappelijke verhaal. In enkele
reuzenstappen.

Het zal zo'n 13,8 miljard jaar geleden zijn dat het heelal
ontstond.
Ons zonnestelsel, met onze aarde, kwam veel later: zo'n
4,6 miljard jaar geleden.
Het leven ontstond. Eerst in het water, later ook op het
droge. Wij, Homo Sapiens, kwamen langs ingewikkelde
omwegen 150.000 jaar geleden ten tonele.
Onze voorouders hadden zo'n 140.000 jaar geleefd van
de natuur, toen er iets nieuws begon. Tot dan leefden ze
als jagers en verzamelaars – net als de dieren. In zekere
zin een paradijselijk bestaan. Makkelijk. Geen zorgen.
Geen bewustzijn van kwaad.
Waren er geen problemen toen? Natuurlijk wel. Er
dreigde soms gevaar en dan moesten ze vechten of
vluchten. Zoals alle dieren. En natuurlijk werden ze ziek
en gingen ze dood. Daar had je geen grip op. Dat
overkwam je, daar was je niet verantwoordelijk voor.
Dit ging zo door totdat we zo'n 10.000 jaar geleden
ontdekten dat het mogelijk was om een en ander een
beetje te sturen. Landbouw. Veeteelt. Dat gaf meer
zekerheid. Maar je moest wel meer nadenken. En dat gaf
weer meer onzekerheid. Doe ik het wel goed? Neem ik de
goede beslissingen? Ben ik wel goed bezig? We gingen
meer nadenken over onszelf. Over 'ik'. We werden ons
bewust van onszelf. We kwamen wat los van de natuur,
die ons voorheen als een huid paste. We konden
daardoor meer sturen – maar waren ook onze huid kwijt.
We voelden ons naakt en kwetsbaar. In dat 'paradijs' van
voorheen merkten we het vanzelf wel, als er iets niet
goed ging. Maar vanaf dat moment leven we voortdurend
in het besef dat er van alles kan gebeuren en dat we daar
een zekere verantwoordelijkheid bij dragen. Dat we
beslissingen moeten nemen in situaties die we nooit
helemaal overzien.
Met dat bewustzijn groeide er ook angst. Vroeger waren
we wel eens bang voor dreigende dieren. Was de dreiging
voorbij, dan waren we niet bang meer. Maar nu leefde er
een angst in ons, ook als er niets aan de hand was. Een
angst die veel dieper zat. Die bij ons wezen ging horen.
Een existentiële angst.

Sinds dat begin, 10.000 jaar geleden, zijn we bezig ons
leven comfortabeler te maken. Met allerlei middelen die

tegelijk de angst moeten bezweren. Maar onbedoeld vergroten ze juist die angst. We maken wapens tegen de angst voor elkaar – en tegelijk zijn dat wapens waar mensen als Poetin gebruik van maken. We fabriceren medicijnen waar we resistent tegen worden. We intensiveren landbouw en bouwen huizen waar veel stikstof bij vrijkomt, die de natuur verniet. We boren naar grondstoffen waardoor aardbevingen ontstaan. Het internet biedt ongekende mogelijkheden – en gevaren. Zijn al die ontwikkelingen dan verkeerd? Nee – maar wel dubbel.

En soms worden die technische ontwikkelingen gestuurd vanuit de angst die ons overviel sinds we uit de natuur omhoog zijn gevallen. Soms willen we er eigenlijk dat paradijs mee terugbrengen – met steeds groter fanatisme, omdat het niet lukt. Met alle akelige gevolgen van dien.

Zou onze naakte huid misschien ook bekleed kunnen worden met vertrouwen?

Je kunt zeggen: we zijn als de stam van een boom, omhooggeduwd uit de grond... daar staan we, naakt en kaal en bang. Maar je kunt ook zeggen: daar staan we, robuust als een boom, omhoog getrokken, geroepen, door de warmte en het licht van de zon; van God. Zou het mogelijk zijn onze angst om te laten buigen tot vertrouwen, tot geloof in een God die ons tevoorschijn roept?

Dat is het waartoe de Bijbelse verhalen ons uitnodigen. Tot vertrouwen.

Moeilijk? Ja. Maar is niet alle begin moeilijk? We zijn pas 10.000 jaar bezig...

Hoe zijn we geworden zoals we geworden zijn?

‘Je moet eten van die boom,’ zegt de slang. ‘Die boom van de kennis van goed en kwaad.’

De slang, dat is een griezelig beest. Hij kruipt overal doorheen. Hij zit op de een of andere manier in ons bloed. De slang is het beeld geworden van al dat geheimzinnige dat van binnen bij ons wroet.

En dan klinkt daar een stem: ‘Adam, mens, waar ben je?’

Nou zul je het hebben. Daar heb je God die ons de waarheid gaat vertellen. Want dat doet God toch? Godsdienst is er toch om ons te vertellen wat fout is? Maar nee. Wat we horen is een uitnodigende vraag: Adam, waar ben je? Deze stem vraagt naar onszelf! Er wordt wel gezegd dat godsdienst er is om ons te vertellen wat goed is en wat kwaad. Godsdienst heeft de naam ons alles voor te willen schrijven. Dit moet je geloven, dat moet je denken, dit mag je doen en dat niet. Daarom hebben veel mensen er geen zin meer in. Maar zo is het dus helemaal niet! Het is de *slang* die ons uitnodigt tot de kennis van goed en kwaad. Eindelijk zekerheid! Eindelijk zeker weten of je ergens goed aan doet of juist niet... Wat een verleiding!

Maar hoe zekerder je bent – hoe gevaarlijker het wordt. ‘Jullie zijn begonnen, jullie zijn de grote dreiging,’ zegt Poetin met grote zekerheid over de oorlog in Oekraïne. Je hoeft niet meer naar elkaar te luisteren. Je weet immers al hoe het zit. En voor je het weet heb je je oordeel klaar. Word je daar blijer van? Word je er minder kwetsbaar door? Wordt het leven er paradijselijker van? Aan Adam en Eva te zien, niet. Ineens voelen ze zich juist kwetsbaar. Ze “merkten ze dat ze naakt waren. Daarom regen ze vijgenbladeren aan elkaar en maakten er lendenschorten van.”

God roept: ‘Adam, mens, waar ben je?’

God vraagt niet: wat heb je nou weer fout gedaan? Hij vraagt: waar ben je? Hij vraagt naar jouzelf. Kom maar tevoorschijn. Kom maar uit je schuilplaats. Je hoeft niet bang te zijn. Bij mij ben je veilig.

Ik ga met jou in gesprek. En dat gesprek gaat niet over wat je moet geloven, wat je moet denken, wat je moet doen. Dat gaat over jou. Laat je maar liefdevol tevoorschijn roepen, zoals die boom uit de aarde. Niet om voortaan in angst te leven, maar vanuit vertrouwen. Kom maar hier. Ik ga met je mee. Die kwetsbaarheid van die kale stam, die hoort daarbij. Maar bij mij ben je ook beschermd. En als je dat weet, dan kun je vast ook beter met die moeilijke beslissingen omgaan, toch? Minder vanuit die afschuwelijke angst. Meer vanuit vertrouwen. Moeilijk?

Och... God is nog maar net met ons begonnen. Wat is nou 10.000 jaar...

Muziek

*Lied: ‘O Heer, verberg u niet voor mij’: **lied 944, 3+4** worden opgedronken. Laten we erop blijven letten dat we elkaar de ruimte geven.*